

**ACTE INAUGURAL DEL CICLE DE CONFERÈNCIES EN
COMMEMORACIÓ DEL CENTENARI DEL PRIMER CONGRÉS
INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA**

Dimarts 17 d'octubre de 2006

Institut d'Estudis Catalans

Sala Prat de la Riba

18,30

-Sr. Jaume Subirana, director de la Institució de les Lletres Catalanes

-Sr. Francesc Vallverdú

-Sra. Aina Moll

-Benvolguts i benvolgudes col·legues

-Amigues i amics

-Senyores i senyors

Primer de tot, vull manifestar en nom de la Secció Filològica la gratitud envers el Sr. Jaume Subirana i la Institució de les Lletres Catalanes, que dirigeix, per haver volgut col·laborar en aquest cicle de conferències.

Expresso també l'agraïment al Sr. Francesc Vallverdú, qui, a sol·licitud de la Secció Filològica, l'ha coordinat amb rigor i eficàcia.

Més que un acte de justícia, que també, és un deure de l'Institut d'Estudis Catalans commemorar el centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: de retre-li homenatge. Per moltes raons, totes igualment principals, perquè totes i cadascuna convergeixen en el motiu essencial que l'empenyé: la recuperació nacional i, doncs, també lingüística. Tant l'Institut d'Estudis Catalans en el seu conjunt, com la seva Secció Filològica en particular, som fills del Congrés, perquè és on es manifestà i es concretà la necessitat i la possibilitat de crear una acadèmia científica nacional, que

assumís la funció de vetllar pel desenvolupament del coneixement universal, però des de la lleialtat al país i, per tant, des de la pròpia idiosincràsia.

El Congrés és una fita històrica per a la nostra identitat: els impulsos de la Renaixença es canalitzaren a través seu d'una manera tan intel·ligent, que es convertí en un plebiscit que palesà que tot un poble tenia la voluntat de reprendre la història usurpada, de salvar-se de submissions que haurien acabat dissolent-la definitivament.

Hi fou recollida l'herència que ens llegà el segle XIX: el catalanisme i el nacionalisme. En els primers anys del XX la llengua catalana visqué una expansió de gran envergadura en l'ús en tots els registres. Però l'extensió social no hauria estat suficient. Calia la normativització que permetés de poder comptar amb una llengua unitària que emprada amb la disciplina convenient. El Congrés fou justament l'aglutinació d'esforços i entusiasmes, que es comprometeren en aquesta tasca.

Fou el mallorquí Antoni M. Alcover qui en tingué la iniciativa i qui el presidí. Qui salvà tots els obstacles i qui sabé convèncer amb la seva coneguda contundència els ànims escèptics i reticents.

Ell mateix estigué al capdavant de la secció filològico-històrica. Però n'hi havia dues més: la literària, presidida per Antoni Rubió i Lluch, i la social i jurídica, presidida per Ramon d'Abadal. Dit altrament, el Congrés s'entengué com la reunió per a l'anàlisi de la realitat global del nostre poble: filologia, història, literatura, societat i legislació i justícia. En suma, es tingué la clarividència que no es podia tancar exclusivament en el tractament de les qüestions lingüístiques o gramaticals. Hi fou decisiva la idea central que la llengua és la nació, tant com la nació és la llengua.

En un altre sentit, la concepció nacional hi abraçà inequívocament la realitat del conjunt de territoris de llengua catalana: cap no en mancà; tots hi eren representats. Antoni M. Alcover hi defensà justament el pancatalanisme: “quan se diu catalans, s'ha d'entendre també els fills de València, de les Balears, de l'Alguer i del Rosselló”, afirmava. I el poeta valencià Teodor Lorente hi escriví i hi llegí aquests emocionats i emocionants versos: “Germans de la gloriosa Catalunya,/els de l'illa daurada y Rosselló/els d'Alguer, que separa'l mar y allunya,/però l'oblit del vostre origen, no;/pera record d'aquest venturós dia,/--per la partida solament amarch—,/València una abraçada vos envia,/arborant com penó de germania/la llengua d'Ausies March.”

Consegüentment, fou un Congrés científic, certament, però no exclusivament; fou també la convocatòria dels ciutadans i les ciutadanes a la contribució activa en la

lleialtat a la terra. I així hem d'entendre la *Lletra de convit* que Alcover adreçà a tots els catalans.

El Congrés s'endinsà en problemàtiques com la de l'obligació dels poders públics de protegir els drets lingüístics dels ciutadans; la de la solidaritat entre els pobles que compartim el mateix idioma; la de la necessitat ineludible que tingués una presència plena en l'ensenyament i en tots els àmbits públics.

Permeté així la configuració de la consciència de la complexa realitat en què es trobava el català. Es traçaren línies d'actuació en la recerca, però no es deslligaren de les sociopolítiques, relacionades, a llur torn, amb la interdependència de llengua i poder. Es tenia consciència que la desestructuració de l'idioma no n'era un fenomen immanent, sinó una conseqüència de la minorització i marginació de la nostra nació.

El Congrés es lamentà explícitament i obertament que el govern centralista, en lloc d'ésser directiu i propulsor de la vida nacional catalana, n'era el destorbador, i qui atiava, talment com enemic, la discòrdia entre nosaltres. Avui no podem afirmar que aquesta valoració soni a obsoleta, a aigua passada...

Amb el pas d'un segle hem avançat, indubtablement. Però la tossuderia de determinades realitats i actituds hostils; la por a la diferència; la dèria per la prepotència d'una igualació centralista; tot això plegat, i més, persisteix immaculadament.

Amb la democràcia recuperada i prou consolidada, la situació continua essent de subordinació, de desequilibri en perjudici nostre. Ara, *mutatis mutandis*, el català no té gaire més poder que fa cent anys. La tenacitat, els esforços per la lleialtat, les actituds de defensa continuen essent condicions de què depenem; si fallen, desapareixem, com hauríem desaparegut si haguessin fallat ara fa cent anys.

Som en un acte festiu i d'homenatge. Per la qual cosa, vull cloure amb bon ànim, tot remarcant dues grans diferències, tanmateix, entre la realitat actual i la d'aleshores. La primera, capital, bàsica, principal: el català estatutàriament és la llengua pròpia i oficial en els seus territoris. La segona: tenim un idioma endreçat, sòlidament codificat, sense esclertes; i tenim una autoritat lingüística que vetlla pel seguiment i l'actualització de la seva normativa: l'Institut d'Estudis Catalans, és a dir, l'Acadèmia Nacional de la Llengua Catalana.

Cent anys després del Congrés, la cibernètica, que no s'hi podia ni imaginar, fa circular per l'univers la llengua catalana.

Som encara vius. No estem fatigats en una lluita que dura, no de fa cent anys, sinó de fa més de quatre segles. I som capaços fins i tot de dissimular-ho; adesiara ens permetem de fer veure que vivim en un país normal.

En la celebració del centenari, encara podem i hem de subscriure els mots de Francesc Albó y Martí, advocat, diputat a Corts i professor de la Universitat de Barcelona, que pronuncià en una sessió del Congrés: “El dret dels individus y agrupacions humanes a la parla propia es, com dret derivat de la natura, anterior y superior a la existencia del Estat, y no per tant un privilegi o regalía que pugui a son albir donar o tolre, y si d'altra part segons el natural criteri no es l'home per l'Estat sinó l'Estat per l'home, l'Estat claudicaria contra la mateixa rahó fonamental de la seva existencia, si en lloch de constituirse en garantía y orgue de sanció dels fets preexistents tractava d'ofergarlos (...) ¿Perquè en el Parlament la veu del país no pot ressonar més que en una llengua? ¿Perquè la lley ha de fixar les regles del dret contrariament al dret comú, en la parla d'uns ciutadans y no dels altres?...”

La nostra causa continua essent tan simple com essencial: contra els intents d'anul·lació, la decisió infrangible d'ésser qui som.

Tot seguit dono la paraula a la Sra. Aina Moll, qui pronunciarà la primera conferència del cicle en commemoració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que s'intitula “Antoni M. Alcover i el Congrés de 1906”.

Joan Martí i Castell